

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وشه‌ی (الصراط) له زمانی عه‌ره‌بیدا بریتی‌یه له :
(الطریق الواضح الذی لا اعوجاج فیه)⁽¹⁾.

واته : ئەو رینگا ئاشکرا دیاره‌یه که هیچ لاری و خوار و پیچی
تیدا نی‌یه .

وه عه‌ره‌ب وشه‌ی (الصراط) به‌کار ده‌هینن بۆ هه‌موو چۆره قسه و
کرده‌وه‌یه‌ک (گوفتار و کرداریک) راست بن یان ناراست .
به‌لام به‌راسته‌کان ده‌لێن رینگای راست (الصراط المستقیم) وه لار و
خواره‌کانیش وه‌سف ده‌که‌ن به لار و خوار و ده‌لێن رینگای لار و خوار
(الصراط الموعوج)⁽¹⁾ ، وه مه‌به‌ست به‌رینگای خوار (الصراط
الموعوج) ته‌نها ئەوه نی‌یه رینگاکه خواری و پیچ و لۆچی تیدا بی‌ت ،
به‌لکو له گه‌ل ئەوه‌شدا هه‌موو چۆره لادانیکیش ده‌گریته‌وه : له
راسته‌ی لات بدات و ببیته رینگر له گه‌شنتت به‌و ئامانجه که رینگه
راسته‌که ده‌یگاتی .

که‌واته رینگا ئه‌گه‌ر راست نه‌بوو ئەوه :

(أ) یا خواره و پیچاوپیچه و دورت ده‌خاته‌وه له ئامانج و خالی
کۆتایی .

⁽¹⁾ تفسیر ابن جریر الطبری : (1 / 19) .

(ب) وه یا رېځگاکه لادراوه له ئامانجی خۆی و به ره و ئامانجیکی تر سوړینراوه که ئه م جوړه شیان زور خرابتره له رېځگا ته نه خواره که ، چونکه خواره پېچاوپېچه که هه ندى جار ده گات به هه ده ف به لام دواى ماندو بوون و دورکه وتنه وه یه کی زور به گویره ی که می و زوری خواریه که ی ، به لام رېځگا لادراو (منحرف) ه که ، زیاتر له ئامانج و مه به سته که دورکه وتوه ته وه و به هیچ شیوه یه ک ناگات به و ئامانجه ، به لکو تا زیاتر له سه ری پروات و خۆی ماندو بکات زیاتر له ئامانجه که دوردده که ویتته وه .

به لام رېځگای راست به زوترین کات و ئاسانترین شیوه گه یه نه ره به ئامانج (الصراط المستقیم أقرب موصول بین الطرفين)⁽²⁾ چونکه رېځگای راست بریتى یه له نزيك ترین ماوه و کورت ترین هیلی نیوان دوو خال (جه مسه ر) ، وه تاوه کو هیله که لار و خوار بیتته وه ئه و دريژتر ده بیتته وه و دورتر ده که ویتته وه .

* رېځگای راست چۆنه و سیفاته کانی چین ؟

که واته رېځگای راست چه ند سیفاتیکى باشى هه یه که ئه مانه ن :
 1 — رېځگای راست رېځگایه کی دیار و ئاشکرایه (الواضح) و له هه موو که سیکه وه دیاره ، وه کویره رېځگایه کی نادیارى کیشر او و داهینراوى ده ستنى چه ند که ساینک نی یه .

⁽²⁾ تفسیر المنار : (1 / 65) .

2 - وه ههروهها رینگایهکی (المعتدل) هه واته تهخت و ریک و مامناوهنده نه بهرزی و زیده پهوی تیدایه ، وه نه نزمی و کورت پهوی⁽³⁾ .

3 - (القرب) واته : نزیك ترین رینگا بۆ گه یشتن به ئامانج بریتیه له رینگای راست .

4 - (السهوله): واته : ئاسان پۆیشتن پیایدا ، وه گومانی تیدا نییه که رینگا تاوه کو راست تر بیت زیاتر پۆیشتن به سه ری دا ئاسان ده بیت ، به لام رینگای ئالۆز و خوار و خییچ و پیچاوپییچ ، پۆیشتن پیایدا ئاسان نییه به لکو نارهحه ته .

5 - (السهة): واته فراوانی ، بۆ ئه وهی جینگای هه موو ئه وانه ببیته وه که پیایدا ده پۆن .

6 - (المسلوك) واته : پیره وه و پیشتتر خه لکی پییدا پۆیشتوه و رینگای ریبوارانه .

7 - (الإیصال إلی المقصود): واته گه یاندن به مه بهست و ئامانج ، وه بی گومان رینگای راست مرۆف ده گه یه نیت به خالی کۆتایی که ئامانج و مه بهستیه تی⁽⁴⁾ ، به لام رینگای ناراست یا دوورت ده خاته وه له ئامانج له بهر لاری و خواریه تی ، وه یا ده تگه یه نی به خالیکی تر ،

⁽³⁾ برونه سه رچاوه ی پیشو : (8 / 214 و 194) .

⁽⁴⁾ مدارج السالکین : (1 / 7) و بدائع الفوائد : (3 / 9) لابن القیم .

پیچ‌هوانه‌ی خالی مه‌به‌ست له‌به‌ر لادراویتی و پچرانی و دهرچوونی له ریځای راست .

که‌واته بۆ مان دهرکه‌وت که ته‌ن‌ها به‌و ریځایه ده‌وتریت (الصرط المستقیم) که نه‌و سیفات‌ه به‌رزانه‌ی پیشوی تیدا بیت .

نه‌و ریځا راسته‌ی که نه‌و سیفات‌انه‌ی پیشوی تیدایه ریبازی کی‌یه ؟

ریبازی راست ته‌ن‌ها ریبازی خویه، بۆیه ته‌ن‌ها ریباز‌ه‌که‌ی خوی

به‌راست دان‌اوه و فه‌رموویه‌تی : ﴿إِنَّ رَبِّيَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾﴾
[سوره هود] ، ﴿وَهَذَا صِرَاطٌ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ﴿١٣﴾﴾ [الأنعام] .

﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾﴾ [الشورى] .

چونکه خوی به ته‌ن‌ها به‌دهینه‌ر و په‌روه‌ردگاری بونه‌وره بۆیه
هه‌ر خویشی به ته‌ن‌ها ریباز بۆ دانه‌ریه‌تی :

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى
عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسْحَرٰتٍ
بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾﴾ [الأعراف] .

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ﴿١٤﴾ [الملك] .

وه هه دروستکاری ئیمه توانا و شیاوی فه رمان پیکردنمان و بهرنامه بۆ دانانمانی هه یه ، ههروه کو چۆن هه موو ئامیریک ته نهها دروستکاره که ی ده زانیت شیاوترین که ته لۆکی ئیش پیکردن و بهرپوه بردنی بۆ دابنیت ، وه هه که سیکی تر که دروستکاری ئامیره که نه بیت شاره زایی و توانای ئه وه ی نی یه که که ته لۆک و بهرنامه ی راست و ته واوی بۆ دابنی .

که واته ته نهها رینگا و بهرنامه ی یه کی که راسته بۆ مرۆف که دروستیشی کردبیت و پزق و پوزیشی بدات و مردن و ژیانیی به ده ست بیت و رینگا و بهرنامه و نیزامی بۆ خۆر و مانگ و شه و پۆژ و زهوی و ئاسمان و بونه وهر داناو هه که (الله) یه .

وه سیفاته کانی رینگای راست ته نهها له ریبازه که ی خوای په روه ردگاردا هه یه ، چونکه هه ر ته نهها ریبازی ئه و دیار و ئاشکرایه له هه موو بونه وهر و پیدارپویشتنی ئاسانه و ئه وه نده ش فراوانه که جینگای هه موو که سیکی رابردوو و داهاتوشی تیدا ده بیته وه به بی جیاوازی هه ژاری بی یا ده وله مه ند .. لاواز بی یا به ده سه لات .. سپی بی یا په ش .. عه ره ب بی یا عه جه م .. جوان بی یا ناشرین .

چونکه رینگایه که دانهره که ی خوای گه وره یه بویه خویشی گه وره یه .

به لام رینگه لار و خوار و په رته وازه کان فراوان نین چونکه کیشراوی دهستی ئاده میزادی بچوکی که م عیلمی که م دهسه لاته ، بوئه تهنه جینگای ئه وانیه تییدا ده بیته وه که کیشاویانه یا هاویرو هاوشیوه یانه .

وه رینگای خوا هر له سه ره تایی دروست بونی ئاده میزاده وه تا ئیستاش پیره وی به نده کانی بووه و کویره پیره کی که س پییدا نه پویشتوو نییه به لکو به دریزایی میژوو تاقی کراوه ته وه و باشتترین خه لکانیکی پییدا پویشتوه ، که ئه واننن خوا نیعمه تی به سه ردا پزاندون له پیغه مبه ران و راستگوییان و شهیدانی رینگای راستی خوا و

پیاو چاکان : ﴿ صِرْطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴾ [الفاتحة] .

﴿ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴾ [النساء] .

وه رینگایه کی (معتدل) ه و زیده ره وی و کورت ره وی تییدا نییه ، وه نزیک ترین رینگایشه بو گه یشتن به کوتایی و ئامانجی راسته قینه که ره زامه ندی خوا و چوونه به هه شته که یه تی .

وه به دلنیا بیه تهنه رینگا راسته که ی په روه ردگار گه یه نهره به به خته وه ری دنیا و دواپۆژ وه له فه رموده ی پیغه مبه ردا ﷺ هاتوه که رینگای راست تهنه رینگای په روه ردگار ه :

(عبداللله) ی کوپی مه سعود ﷺ بو ی گپراوینه ته وه فه رموویه تی :

حَطَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَطًّا بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ : ((هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ مُسْتَقِيمًا)) ثُمَّ حَطَّ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ : ((هَذِهِ سُبُلٌ مُتَفَرِّقَةٌ لَيْسَ مِنْهَا سَبِيلٌ إِلَّا عَلَيْهِ شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ)) ثُمَّ قَرَضًا : ﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ﴾ (١٥٣) ﴿ [الأنعام] (٥) .

واته پیغه مبری خوا ﷺ خه تیکی راستی له بهردهم خوی کیشا و

پاشان فهرموی :

((نه مه ریگا راسته که ی خواجه)) .

وه له لای راست و چه پی خه ته راسته که یشه وه خه تی تری کیشا و

پاشان فهرموی :

((نه مانه هه موویان ریچکه ی حیوازن و هیچ ریچکه یه کیان نی یه

ئیللا شه یتانیکی له سه ره و بانگه وازی بو ده کات)) ، پاشان پیغه مبر

ﷺ نه م ئایه ته ی خوینده وه : ﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا

تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ﴾ (١٥٣) ﴿ [الأنعام] .

واته ته نها نه مه ریگای منه که ریگای راسته بویه شوینی که ون و

شوین ریچکه کان مه که ون چونکه شوینکه وتنی ریچکه کان لاتان ده دات

له ریگای راست .

(٥) رواه الإمام أحمد : (1 / 435) وهو صحيح .

رینگای راسته که ی پهرودردگار کامه بیه ؟

وه بو ئه وه ی پووتر رینگای راسته که ی پهرودردگار بناسین ، ئه واپوو

ده که بینه :

فهرمووده کانی پیغه مبه ر ﷺ :

(1) (جابر) ی کوپی (عبد الله) ره زای خویان لیبتت فهرموویه تی :
 خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ : ((إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ جِبْرِيلَ
 عِنْدَ رَأْسِي وَمِيكَائِيلَ عِنْدَ رِجْلِي يَقُولُ أَحَدُهُمَا لِمُصَاحِبِهِ : اضْرِبْ لَهُ مِثْلًا ،
 فَقَالَ : أَسْمِعْ سَمِعْتَ أَدُنْكَ ، وَأَعْقِلْ عَقَلَ قَلْبِكَ ، إِنَّمَا مِثْلُكَ وَمِثْلُ أُمَّتِكَ
 كَمِثْلِ مَلِكٍ اتَّخَذَ دَارًا ، ثُمَّ بَنَى فِيهَا بَيْتًا ، ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا مَائِدَةً ، ثُمَّ بَعَثَ
 رَسُولًا يَدْعُو النَّاسَ إِلَى طَعَامِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَحَابَ الرَّسُولَ ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَرَكَهُ
 ، فَاللَّهُ : هُوَ الْمَلِكُ ، وَالِدَارُ : الْإِسْلَامُ ، وَالْبَيْتُ : الْجَنَّةُ ، وَأَنْتَ يَا مُحَمَّدُ
 رَسُولٌ ، فَمَنْ أَحَابَكَ دَخَلَ الْإِسْلَامَ ، وَمَنْ دَخَلَ الْإِسْلَامَ دَخَلَ الْجَنَّةَ ،
 وَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ أَكَلَ مَا فِيهَا ، وَمَنْ لَمْ يُجِبْهُ عَاقِبَهُ أَوْ قَالَ : عَذَّبَهُ عَذَابًا
 شَدِيدًا)) (6).

واته : پووتریک پیغه مبه ری خوا ﷺ لیمانه وه ده رکه وت وه ات بو

لامان و فهرمووی: من له خه ودا وام بینی که جبریل ﷺ لای سه رم

(6) سلسله الأحادیث الصحیحة رقم : (3595) وصحیح الجامع الصغیر رقم : (2465)

بیت و میکائیل یش عليه السلام لای قاچم . یه کیکیان بهوی تریانی وت :
 نمونه یه کی بۆ بهینه وه ، بۆ ئه وهی به نمونه هینانه وه حالی خوی بۆ
 پوون بکهینه وه .

ئه وهی تریشیان وتی : بییسته ئه ی پیغه مبه ر خوا گوی بیستت
 بکات ، وه تی بگه له و نمونه یه خوا تیت بگه یه نیت و دل هوشیارت
 بکات ، بزانه ئه ی (مُحَمَّد) که وینه و نمونه ی تو له گه ل
 ئوممه ته که ت وه کو وینه و حالی پادشایه ک وایه که مالکی دیاری
 کردوو ه ئه نجا خانویه کی تیدا بنیات ناوه و سفره یه ک خواردنی تیدا
 پراخستوو ه و له پاشان نیردراویکی خوی ناروو بانگی خه لکی ده کات
 و ده عوه تیان ده کات بۆ ئه م خواردنه ، جا هه ندیکیان وه لامی
 نیرراوه که یان داوه ته وه ، وه هه رکه سیك وه لامی دابیته وه ده چیته ناو
 خانوه که و له خواردنه که ش ده خوات .

دوای ئه وه هه ندیک فریشته که له گه ل میکائیل و جبریلدا بوون به
 جبریل و میکائیلیان وت : ئه م نمونه یه ی بۆ لیک بده نه وه تا به ئاشکرا
 تیی بگات ، ئه مانیش له لیکدانه وه که دا وتیان :

اللّٰهُ پادشاکه یه .. و خانوه که ش ئیسلامه .. و مالله که ی
 ناوه وه یش به هه شته .. وه تۆیش ئه ی (مُحَمَّد) ﷺ ، نیردراوه که ی
 بۆ ده عوه ت کردنی خه لکه که .

جا هر که سیک و ه لآمی بانگه وازی تو بداته وه و شوین تو بکه ویت به تهنه ئه و ئه و که سه هاتوته ناو ئیسلامه وه .

وه هر که سیکیش چوبیته ناو ئیسلامه وه ده چیه ناو به هه شته وه . وه ئه وه ش بچیته به هه شته وه له خواردنه که ی ناوی ده خوات ، به لام هر که سیک و ه لآمی بانگه وازکاره که واته پیغه مبه ر ﷺ نه داته وه و شوینی نه که وئ ئه و پادشاکه ، که (الله) یه سزای ده دات به سزایه کی سهخت و توند .

که و ابو فرموده که ئه وه ده گه یه نیت که هیچ که س بهخته وه ر نابیت به خوشی به هه شت تهنه ئه و که سه نه بیته که ده چیته ناویه وه وه که سیش ناچیته ناو به هه شته وه تهنه ئه وه نه بیته که هاتوته سهر راسته رېځگای ئیسلام .

وه هیچ که سیکیش نه هاتوته سهر رپیازی راستی ئیسلام تهنه ئه وانه نه بن که وه لآمی بانگه وازی پیغه مبه ریان ﷺ دابیته وه و له سهر سوننه تی ئه و رپویشته بن و قسه ی ئه ویان له سه روی قسه ی هه موو که سیکه وه دانابیت و بو قسه ی هیچ که سیک و مه زه بیک پیچه وانه و موخاله فه ی قسه ی ئه ویان نه کردبیت ، وه پیشیشی نه که وتبنه وه له راو بوچوون و خواپه رستی و هه ل سوکه وت واته بیدعه یان نه کردبیت له قسه یه ک یان کرداریک (له دیندا) که فرمانی ئه وی له سهر نه بیته .

(2) وه له فہرموودہ یه کی تردا (عبد اللہ) ی کوری (مسعود) پره زای

خوای لیڈیت فہرموویہ تی پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی :

((صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ، وَعَلَىٰ حَنَبَيْهِ الصِّرَاطُ سُوْرَانِ فِيهِمَا
أَبْوَابٌ مُّفْتَحَةٌ ، وَعَلَىٰ الْأَبْوَابِ سُتُورٌ مُّرْخَاةٌ ، وَعَلَىٰ بَابِ الصِّرَاطِ دَاعٍ يَقُولُ :
يَا أَيُّهَا النَّاسُ ادْخُلُوا الصِّرَاطَ جَمِيعًا وَلَا تَتَفَرَّقُوا [وَلَا تَتَفَرَّقُوا] ، وَدَاعِي يَدْعُو
مِنْ حَوْفٍ (فَوْقِ) الصِّرَاطِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُفْتَحَ شَيْئًا مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ قَالَ : وَيَحَاكَ
لَا تَفْتَحُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْتَحَهُ تَلَجَّهُ .

فَالصِّرَاطُ الْإِسْلَامُ ، وَالسُّوْرَانِ حُدُودُ اللَّهِ تَعَالَى ، وَالْأَبْوَابُ الْمُفْتَحَةُ مَحَارِمُ
اللَّهِ تَعَالَى ، وَذَلِكَ الدَّاعِي عَلَىٰ رَأْسِ الصِّرَاطِ كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، وَالدَّاعِي مِنْ
فَوْقِ الصِّرَاطِ وَاعِظُ اللَّهِ فِي قَلْبِ كُلِّ مُسْلِمٍ)) (7).

واته : پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرمووی: پهره ردگار نمونه یه کی

هینا وه ته وه به ریځایه کی راست وه حالی نه م ریځا راسته وایه که دیوار

له م لاوله ولای هه بیټ ، وه دوو دیواره که ش چه ندان ده رځای

کراوه یان تیډایه ، وه له سهر ده رځا کانیس پهرده ی شوپرکراوه

(دادراوه) هه یه وه له سهر ده رځای ریځا راسته که بانگه وازکاریک بانگ

ده کات و ده لیټ :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ادْخُلُوا الصِّرَاطَ جَمِيعًا وَلَا تَتَفَرَّقُوا [وَلَا تَتَفَرَّقُوا] وَلَا
تَتَعَوَّجُوا] .

(7) صحیح الترغیب والترہیب رقم : (2348) و صحیح الجامع الصغیر رقم : (3887) .

ئەي خەلکینه بچنه ناو رېځگا راسته که و هه مووتان رېځک برۆن له سه ری ، وه له رېځگا راسته که لانه دن و به ده رگا کانی دوو دیواره که ی ئە مالاو لادا نه پۆن و لیک دامه برین و داپر داپر و به ش به ش و کۆمه ل کۆمه ل نه بن و هه ر به شیکتان به لایه کدا و به ده رگایه کدا بپوات و له رېځگا راسته که ده ریحیت و لایدات ! .

وه بانگه وازکاریکیش له سه ر رېځگا که (له ناوه وه) بانگ ده کات ، هه ر که مرؤف و یستی په رده ی یه کیک له ده رگا کان بکاته وه و بچیته ژووره وه بانگه وازکاره که پیی ده لیت : (و یحک لا تفتحه فإنک إن تفتحه تلجُه) هاوار بۆ خۆت په رده که نه که یته وه چونکه ئە گه ر بیکه یته وه ده چیته ناوی و له رېځگای راست لاده دیت و گومرا ده بیت و ده که ویته سه ر لاری و گونا هو تاوان وه لدير و به هیلاک چوون .

– رېځگا راسته که بریتی یه له ئیسلام .

— وه دوو دیواره که ی ته نیشته رېځگا که ئە و سنورانان که په روه ردگار بۆی داناوین له نیوان ئیمه و قه ده غه کراواوه کاندای .

– وه ئە و بانگه وازکاره ی سه ر ده رگای رېځگا راسته که کیتی بی خوایه و قورئانه .

– وه بانگه وازکاره که ی سه ر رېځگا که ش (له ناوه وه) بریتی یه له ئامۆزگاری کاری خوایی له دلی هه موو موسلمانیکدا .

* وه زانیانی سه لهف له هاوه لآن و شوین كهوته كان مانای

رینگای راستیان بهم شیوه یه ی كه دیت لیک داوه ته وه :

1- ابن عباس و جابر و نوّاس بن سمان (رضی الله عنه) و مقاتل فهرمویانه :

رینگای راست بریتیه له : (الإسلام).

2- علي بن أبي طالب (رضی الله عنه) فهرمویه تی : بریتیه له (كتاب الله)

قورئان .

3- مجاهد فهرمویه تی : بریتیه له (الحق) .

4- بكر بن عبد الله المزني فهرمویه تی : بریتیه له (طریق

رسول الله : رینگای پیغه مبه ر (رضی الله عنه) .

5- الحسن بن علي (رضی الله عنه) و أبو العالیة فهرمویانه : بریتیه له

(النبي (رضی الله عنه) و أصحابه من بعده أبو بكر وعمر ، واته : پیغه مبه ر (رضی الله عنه) و

دوو هاوه له كه ی — أبو بكر وعمر —) .

6- عبد الله بن مسعود (رضی الله عنه) فهرمویه تی : بریتیه له (الذي تركنا

عليه رسول الله (رضی الله عنه) واته : ئه و پیيازهی كه پیغه مبه ر (رضی الله عنه) ی له سه ر بووه

و ئیمه ی هاوه لانی له سه ر جیه ئشتوه) .

7- سهل بن عبد الله فهرمویه تی : بریتیه له : (طریق السنة

والجماعة : رینگای سوننه ت و جه ماعه ت) .

8- سعيد بن جبير فهرمویه تی : بریتیه له : (طریق الجنة :

رینگای به هه شت) .

وه زانیانی تهفسیری قورئانیش سهبارت بهم لیكدانه وهی
 پیښه وایانی سه له ف بۆ رِیگای راسته فرموویانه : هیچ جیاوازیه که
 نییه له نیوان ئه و پرایانهی پیښوو به لکو هه موو لیكدانه وه کان
 به یه که وه به ندن و پروون که ره وه و به راست دانهری یه کترن چونکه :
 هه که سیک پابه ند بیت به ئیسلام ئه وه پابه نده به قورئان، وه
 قورئانیش هه وه ، هه قیش ته نها رِیبازه که ی پیغه مبه ره ﷺ که له
 رابردودا خۆی و هاوه لانی له سه ر بووه و ئیمه ی له سه ر جی هیشتوه
 (ترکنا علیه رسول الله) ، وه بووه به رِیبازی ئه هلی سوننه و جه ماعه ،
 وه ته نها ئه و رِیبازه ش رِیگای به هه شته .

یاخود ده وتریت : هه که سی پیښه واکه ی پیغه مبه ربی ﷺ و
 شوین که وته ی ابوبکر و عمر و هاوه لان بی (واته له سه ر مه نه جی
 سه له ف بی) ، ئه وه شوین هه ق که وتوووه ، وه هه که سی کیش شوین
 هه ق که وتبی ، ئه وه شوین ئیسلام که وتوووه ، وه هه که سی کیش
 شوین ئیسلام که وتبی ، ئه وه شوین قورئان که وتوووه و قورئانیش
 رِیگای راستی خوایه و گه یه نه ره به به هه شته .

* ئه مه ش ده قی وته کانیا نه :

1- قال الحافظ ابن کثیر - رحمه الله - :

(اختلفت عبارات المفسرين من السلف والخلف في تفسير
 الصراط وإن كان يرجع حاصلها إلى شيء واحد وهو المتابعة لله

وللرسول [وذكر هنا أقوال السلف التي ذكرنا في تفسير الصراط ، ثم قال :] وكل هذه الأقوال صحيحة وهي متلازمة .

فإن من اتبع النبي ﷺ واقتدى باللذين من بعده أبي بكر وعمر فقد اتبع الحق ومن اتبع الحق فقد اتبع الإسلام ومن اتبع الإسلام ، فقد اتبع القرآن وهو كتاب الله وحبله المتين وصراطه المستقيم ، فكلها صحيحة يصدق بعضها بعضاً والله الحمد .
وعن أبي وائل عن عبد الله قال : الصراط المستقيم الذي تركنا عليه رسول الله ﷺ (8) .

ماناكهى له پيش خوى باس كرا .

2- وقال الإمام ابن جرير الطبري : (والذي هو أولى بتأويل هذه الآية عندي معنياً به — وفقنا اللهم للثبات على ما ارتضيته ووفقت له من أنعمت عليه من عبادك من قول وعمل — وذلك هو الصراط المستقيم لأنَّ مَنْ وُفِّقَ إليه ممن أنعم الله عليه من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين فقد وُفِّقَ للإسلام وتصديق الرسل والتمسك بالكتاب والعمل بما أمره الله به والانزجار عما زجره عنه واتباع منهاج النبي صلى الله عليه وآله وسلم ومنهاج الخلفاء الأربعة وكل عبد صالح وكل ذلك من الصراط المستقيم) (9) .

(8) تفسير ابن كثير : (1 / 27) .

(9) تفسير الطبري : (1 / 109) .

3- وقال الإمام البغوي : (وقال سهل بن عبد الله : "طريق السنة والجماعة" ، وقال بكر بن عبد الله المزني : "طريق الرسول الله ﷺ" ولا ريب أن ما كان عليه رسول الله ﷺ وأصحابه عملاً وعلماً وهو معرفة الحق وتقديمه ، وإيثاره على غيره ، فهو الصراط المستقيم . وقال سعيد بن جبیر : "طريق الجنة" (10) .

واته : گومانی تیدا نیه که ئەو پێباز و مەنەهەجە ی پێنەمبەر ﷺ و هاو لەانی له سەر بووه - له زانست و کردار و گوفتاردا - که بریتی بوو له ناسینی حەق و پێشخستنی و هەلبژاردنی بە سەر غەیری خۆیدا - ئەو پێگای راستە .

4 - ابن قدامة المقدسي دهفه رمویت :

(وسبيل الله وصراطه المستقيم : هو الذي كان عليه رسول الله وصحابته بدليل قوله تعالى : ﴿يَسَّ ۙ﴾ وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ ﴿۲﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۳﴾ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۴﴾ وقال : ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۵﴾﴾ [الشورى] ، فمن أتبع رسول الله ﷺ في قوله وفعله كان فيمن يجب الله ويغفر له ذنوبه ، ومن خالفه في قوله أو فعله فهو مُبتدِعٌ مُتَّبِعٌ سُبُلِ الشَّيَاطِينِ غير داخل فيمن وعد الله بالجنة والمغفرة والإحسان) .

(10) تفسير البغوي : (1 / 41) .

واته: پېيازى خوا و پېگا راسته کهى ئه وه بیه که پېغه مبهرى خوا ﷺ و هاوه لانی له سهر بوو به به لگه ی ئه و دوو ئایه ته ی سهر وه که خوی پهره دگار به پېغه مبهرى فهرمووه : تو له سهر (پېگای راست) یت و پېنمایکار و بانگه وازکاریت بو (پېگای راست) .

که و ابو هه رکه سیک شوین پېغه مبهرى ﷺ بکه ویت له قسه و کرده و ویدا ئه وه ئه و که سه له سهر پېبازه راسته کهى خویه و، له و که سانه یه که خوا خویشی ده وین وله گونا هیان خویش ده بیت . وه هه ر که سیکیش موخاله فه ی پېغه مبهر بکات له قسه ویدا یان له کرده و ویدا [واته پېبازی یه کیکی تر هه لبریزیت به سهر پېبازه کهى پېغه مبهرى ﷺ] ئه وه موبته دبعه و شوین که و ته یه بو پېبازی شه ی تان و له و که سانه نیه که خوا به لینی به هشت و چاکه له گه ل کردن و لی خویش بوونی پی داون .

5 — ئیمامی القرطبي ئامۆزگاریمان ده کات و ده فهرمو ویت :
(فالهرب الهرب ، والنجاه والنجاه ! والتمسك بالطريق المستقيم والسنن القويم ، الذي سلكه السلف الصالح ، وفيه المتجر الراجح)⁽¹¹⁾ .

واته : پاکن له بیدعه و پېچکه کان پاکن ، وه خۆتان پزگار بکه ن له ئه نجامی ئه و پېچکانه که دۆزه خه ، وه ده ست بگرن به پېباز و پېگای راست

(11) الجامع لأحكام القرآن : (7 / 124).

که پیشینه‌ی چاک (السلف الصالح) گرتبویانه بهر ، چونکه تهنه‌ها له م ریبازده‌دا بازرگانی قازانجدار هه‌یه .

که‌واته بۆمان ده‌رکه‌وت که ئه‌و لیکدانه‌وانه‌ی پیشوو بۆ (الصراف المستقیم) له‌یه‌ک جیا نه‌بوون ، به‌لکو وه‌کو زنجیر ئالقه ئالقه به‌یه‌که‌وه به‌ستراون ، که خالی ده‌ست پیکردنی چوونه ناو ئسلامه به‌دوو شه‌هاده‌ته‌که : به‌ته‌نها خواپه‌رستی و ته‌نها شوین که‌وتنی نیرراوه‌که‌ی ، وه‌ کۆتایه‌که‌یشی چوونه به‌هه‌شته ، خوا به‌خته‌وه‌رمان بکا پی‌ی .

که‌وابو :

هر که‌سیک له‌و خاله‌وه ده‌ست پی‌ی نه‌کات و پا به‌ند نه‌بیته به‌و ئیسلامه‌ی که سه‌له‌ف له‌سه‌ری بوون ، واته پیغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌لانی ، که ئیمه‌یان له سه‌رجی هیشتوووه ، وه له ئه‌هلی سوننه وجه‌ماعه نه‌بی به‌لکو له ئه‌هلی بیدعه و فرقه بیته ، ئه‌وه له سه‌ر رینگای راست نی‌یه و سه‌رئه‌نجامه‌که‌ی چوونه ناو به‌هه‌شت نابی په‌نا به‌خوا .

که‌واته ئیسلام رینگا پاسته‌که‌ی په‌روه‌ردگاره که له رینگای پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ نارده‌یه‌تی بۆ به‌نده‌کانی بۆ گه‌یشتنیان به ئامانج که په‌زامه‌ندی خوا و شادبونه به به‌هه‌شته‌که‌ی .

بنچینه سه‌ره‌کی یه‌که‌ی رینگای ئیسلام

تهنھا خواپه رستی و تهنھا شوینکه وتنی پیغه مبه ر ﷺ

وه نه و رېځگای ئیسلامه ش پوخته که ی بریتی یه له دوو بنچینه ی سهره کی که له روکنی یه که می ئیسلامدا کؤبونه ته وه و هه موو روکنه کانی تریش ده گرنه خو که بریتین له :

(1) **تایبته کردن و به تهنها دانانی الله له په رستن بو کردندا :** واته که س نه کریتته شهریکی خوا له په رستندا ، و په رستن تهنها بو نه و بکریت .

(إفراد الله بالعبادة فلا يُشرك به أحداً في عبادته ويُجرد التوحيد) .

چونکه الله به تهنها په رستن رېځگای راسته ، وه ک په روه ردگار فه رمویه تی :

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعِدُّوا لَهُ حِطَّةً وَمَنْ يُؤْتِ مِثْلًا نَّظِيرًا﴾ [الزحرف] .

﴿وَأَنْ أَعِدُّوا لِي حِطَّةً مُّسْتَقِيمًا﴾ [يس] .

(2) **وه تایبته کردن پیغه مبه ر ﷺ به شوین که وتنی به تهنها ،** وه که سیش نه کریتته شهریکی نیراوه که ی له شوین که وتندا ، و شوین که وتن تهنها بو پیغه مبه ره که ی بیت .

(إفراد رسوله بالإتباع فلا يشرك برسوله أحداً في طاعته واتباعه ، فيجرد متابعة الرسول ﷺ ظاهراً وباطناً علماً وعملاً) .

وه تهنها شوین پیغه مبه ر ﷺ که وتن رېځگای راسته ، وه ک په روه ردگار فه رمویه تی : ﴿وَأَتَّبِعُونَ حِطَّةً مُّسْتَقِيمًا﴾ [١١]

[الزخرف] ، ﴿ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ ﴿٤٣﴾
[الزخرف] .

وه بنچینهی یه که م دیته جی به :

تیگه یشتنی مانای (أشهد أن لا إله إلا الله) و **نه نجامدانی**
داخوایه کانی (العلم بمعناها والعمل بمقتضاها) ، وه هر
که سیکیش نه م بنچینهی یه که مهی تیدا نه بیټ واته ئیخلاصی ته وای
نه بیټ بو خواو به ته نها نه و نه په رستیت نه وه توشی شریک ده بیټ
(من فاته الإحلاص وقع في الشرك).

وه بنچینهی دوو همیشه دیته دی به :

تیگه یشتنی مانای (أشهد أن محمداً رسول الله) له گه ل **نه نجامدانی**
داخوایه کانی ، وه هر که سیکیش نه م بنچینهی دوو مهی تیدا نه بیټ
واته ته نها شوین پیغه مبه ر ﷺ نه که ویت و شوین غه یری نه ویش
بکه ویت نه وه توشی بیدعه و له رېگا ده رچوون ده بیټ (مَن فاتته
المتابعة وقع في البدع).

که واته به جی هینانی دوو بنچینهی رېگا راسته که ی ئیسلام به دوو
شت بوو که بریتی بوون له :

1 - زانین وناسینس حق (معرفة الحق).

2- کارکردن پهنس (العمل بالحق).

واته : زانستی پاستی به سود (العلم النافع) ، وه کرده وهی باش وچاک (العمل الصالح) ، به گویره ی زانسته راسته که .

خوای په روه ردگار فه رموویه تی : ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ [سورة التوبة ، وسورة الصف: 9] .

هروه ها فه رموویه تی : ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ [سورة الفتح] .

واته : خوای په روه ردگار پیغه مبه ره که بی ناردووه به (پینمایي) و (دین داری حق و راسته قینه) بۆ ئه وهی دینه که ی سه رکه ویت به سه ره موو دین و ئاینه کانی تر دا ئه گهر چی موشریک و هاوه ل بریاده ره کانیش پیمان ناخوش بیټ ، وه به سه خواش بیټ به شاهید .

ئیمامی (ابن کثیر) فه رموویه تی : (فـالهُدَىٰ هُوَ الْعِلْمُ النَّافِعُ ، وَدِينُ الْحَقِّ هُوَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ)⁽¹²⁾ .

(12) تفسیر ابن کثیر : (4 / 171) .

سودیك : ئیمامی (ابن کثیر) له ته فسیری ئه م ئایه ته دا ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [الأحاف] فه رموویه تی : ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ﴾ له بیروباوه پ و هه واله کاندای ، ﴿وَأَلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ له کرداره کاندای ، چونکه قورئان دوو شتی تیدیاه : هه وال و داواکاری ، جا هه واله کانی راستن و داواکاریه کانیشی دادپه روه رانه ن ، هه روه ک چۆن خوای گه وره فه رموویه تی

واته : (الهُدَى / رینمای) بریتی یه له : زانستی راستی به سود (العلم النافع) ... (وَدِينِ الْحَقِّ / دین داری حهق و راسته قینه) بریتی یه له کرده وهی باش و چاک (العمل الصالح) .

ههروهها فهرموویهتی : (فَالهُدَىٰ هُوَ مَا جَاءَ بِهِ مِنَ الْإِخْبَارَاتِ الصَّادِقَةِ وَالْإِيمَانِ الصَّحِيحِ وَالْعِلْمِ النَّافِعِ ، وَدِينِ الْحَقِّ هُوَ الْأَعْمَالُ الصَّالِحَةُ الصَّحِيحَةُ النَّافِعَةُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ)⁽¹³⁾ .

واته : (الهُدَى / رینمای) بریتی یه له وهی که پیغه مبه ر ﷺ پیی هاتووه : له ههواله راسته کان و باوه پی دروست و زانستی به سود ، (وَدِينِ الْحَقِّ / دین داری حهق و راسته قینه) بریتی یه له کرده وه چاک و راست و بهسوده کان له دونیا و دوارۆژدا .

: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾⁽¹¹⁵⁾ وه ههروهها فهرموویهتی : ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ فالهُدَىٰ هُوَ الْعِلْمُ النَّافِعُ ، وَدِينِ الْحَقِّ هُوَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ ، به هه مان شیوه جنۆکه کانیش ووتیان : ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ﴾ واته : رینمای دهکات بۆ حهق (له بیروباوه پدا / فی الاعتقادات) ، ﴿وَالَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ واته : رینمای دهکات بۆ ریگای راست (له کرداره کاندنا / فی العمليات).

⁽¹³⁾ تفسیر ابن کثیر : (2 / 135) عند تفسیر الآیة (33) من سورة التوبة .

وه ههروه ها فهرموویه تی : ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ أي بالعلم النافع والعمل الصالح ، فإن الشريعة تشتمل على شيئين : علم وعمل ، فالعلم الشرعي صحيح .. والعمل الشرعي مقبول⁽¹⁴⁾.

واته : مه به ست به (الهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ) بریتیه له زانستی به سود و کرده وهی باش وچاک ، چونکه شه ریعه تی ئیسلام دوو شتی له خو گرتووه : زانست و کرده وه ، جا زانستی شه رعی پاسته .. وه ته نها کرده وهی شه رعیش وهرده گریت .

زانستی راست و به سود کامه یه ؟

به لام پیویسته بزانی که زانستی راست و به سود ته نها ئه و قورئان و سوننه ته یه که په روه ردگار پیغه مبه ری ﷺ پی ناردووه و حه قیش ته نها ئه و به رنامه و مه نه هجه یه که پیغه مبه ر ﷺ و هاوه لانی له سه ر بووه :

1 - ئیمامی (محمد بن عبد الوهاب) فهرموویه تی : (العلم هو : معرفة الله ومعرفة نبيه محمد ﷺ ومعرفة دين الإسلام بالأدلة) .

واته : زانست بریتیه له : ناسینی خوا و ناسینی پیغه مبه ره که ی (محمد ﷺ) و شاره زا بوونه له ئایینی ئیسلام به به لگه وه .

⁽¹⁴⁾ تفسیر ابن کثیر : (4 / 204) عند تفسیر الآیة (28) من سورة الفتح .

2 - پیئشه‌وا (ابن القیم) فهرموویه‌تی : (العلم قال الله قال الرسول قال الصحابه ...) .

واته : زانست بریتی‌یه له : فهرمووده‌ی خوا و فهرمووده‌ی پیئغه‌مبهر و فهرمووده‌ی سه‌حابه ...

3 - وه ئیمامی (الأوزاعی) فهرموویه‌تی : (العلم ما جاء عن أصحاب محمد ﷺ ، وما لم یجیء عن أصحاب محمد ﷺ فلیس بعلم) .
واته : زانست ئه‌ویه که له سه‌حابه‌کانی پیئغه‌مبهر وه ﷺ هاتبیت ، وه ئه‌وه‌ی که له سه‌حابه‌کانی پیئغه‌مبهر وه ﷺ نه‌هاتبیت ئه‌وا علم و زانست نی‌یه .

4 - وه ئیمامی (ابن حجر العسقلانی) فهرموویه‌تی : (المُرَاد بِالْعِلْمِ : الْعِلْمُ الشَّرْعِيُّ الَّذِي يُفِيدُ مَعْرِفَةَ مَا يَجِبُ عَلَى الْمُكَلَّفِ مِنْ أَمْرِ عِبَادَاتِهِ وَمُعَامَلَاتِهِ ، وَالْعِلْمُ بِاللَّهِ وَصِفَاتِهِ ، وَمَا يَجِبُ لَهُ مِنَ الْقِيَامِ بِأَمْرِهِ ، وَتَنْزِيهِهِ عَنِ التَّقَاتِصِ ، وَمَدَارُ ذَلِكَ عَلَى التَّفْسِيرِ وَالْحَدِيثِ وَالْفَقْهِ) "فتح الباری شرح صحیح البخاری" : (1 / 187) .

واته : مه‌به‌ست به زانست : زانستی شه‌رعی‌یه که سودی شاره‌زابوونی تئدایه له‌وه‌ی که پیئویسته له سه‌ر هه‌موو موسلمانیکی ئه‌رك له سه‌ر (ته‌کلیف لی‌کراو) له بواری ئاینه‌که‌یدا له په‌رستنه‌کانی و له هه‌لس و که‌وته‌کانیدا ، وه زانیاری ده‌رباره‌ی خوای گه‌وره و سیفه‌ته‌کانی و ئه‌وه‌ی که پیئویسته له سه‌ری له پیئاوی ئه‌ودا پی‌ی

هه لئیسیت له فرمانه کانی و پاک راگرتنی له که م و کوپی ، وه هه موو
ئه وانهش راوه ستاون له سهر : ته فسیر و فقه و فهرمووده .

5 - وه ئیمامی (شافعی) فهرموویه تی :

(كُلُّ الْعِلْمِ سِوَى الْقُرْآنِ مَشْغَلَةٌ

إِلَّا الْحَدِيثَ وَالْأَفْقَهَ فِي الدِّينِ

العلم ما كان فيه قال حدثنا

وما سوى ذلك وسواس الشياطين) .

واته : هه موو زانسته کان جگه له **قورئان خوځه ریک** کردنه ته نها
فهرمووده و تیگه یشتن و شاره زا بوون له دین نه بیټ ، زانست ئه وه بیه
که تییدا بوتریت پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی و جگه له مهش هه مووی
وه سوه سهی شه یئانه .

کرده وهی چاکیش کامه بیه ؟

وه کرده وهی چاکیش بریتی بیه له هه ستان به کارکردن به و زانسته حه قه ی
که سه رچاوه که ی له خواوه بوو ، وه پیغه مبه ر ﷺ و هاوه لانی له سه ری بوون .
وه بریتی بیه له نزیك بوونه وه له خوا به :
(أ) بیروباوه پی راست و هه لقولاوله له قورئان و سوننه ت و ئیجماعی
سه له ف .

- (ب) وه به جی گه یانندی فهرزه کان ، و په پره و کردنی سوننه ته کان .
- (ج) وه دوورکه و تنه وه له قه دهغه کراوه کان و نه هی لی کراوه کان .

که واته عمه ملی صالح بریتی بیه له رۆیشتن له سه ر ئه و دینه ی که
خوای په روه ردگار پیغه مبهری ﷺ پی نارد ، ئه وه ش به وه ده بیئت که :
(أ) به راستی دابننن له هه موو هه واله کانی و باوه پیمان پییان
هه بیئت (تصدیقهُ فما أخرج) .

(ب) هه لسن به هه موو فه رمانه کانی (وطاعتُهُ فما أمر) .

(ج) دورکه وینه وه له هه موو نه هیه کانی (واجتناب ما عنه نُهی
وزجر) .

(د) خواپه رستیش نه کهین ئیلا به پیی شهرع و سوننه ته که ی ئه و
نه بیئت (وَأَنْ لَا نَعْبُدَ اللَّهَ إِلَّا بِمَا شَرَع) .

(ه) حوکمی ئه و هه لبرترین به سه ره موو حوکمیکی تر داو .

(و) له هه موو حوکمیکی ترمان خۆشتر بویت وم له که چی بین .

(ز) وه بانگه وازی بو لاکهین و جیهادی دوژمنانی بکهین به هه موو
شیوه بیه کی شهرعی و به گویره ی توانا و له بهرچاو گرتن و دابین
کردنی مه صلّحه ت و که م کردنی مه فسه دت ، (مراعاة جلب
المصالح ، وتقليل المفسد) .

وه هیچ رینگایه کیش ناگات به خواو به هه شته که ی ته نها ئه و رینگایه
نه بیئت که پیغه مبهر ﷺ ی پی هاتوو و هاوه لانی (سه له فی صالح) ی
له سه ر بوون .

که واته پیویسته موسولمان سهیری قورئان و سوننه ت بکات و له ماناکه یان بگات به گویره ی پوون کردنه وهی زانایانی سه له ف ، بۆ ئه وهی بزانیته فه رمانه کانی خوا کامانه ن تا پییان هه لسیته و نه هیه کانیش چین تا لییان دورکه ویته وه و بیروبا وه پی راسته قینه ش چی په تا با وه پی له سه ر دابه زرینی ..

عیلمی بن عمهل رېځگای راست نی په

به لام دوا ی ئه وه که زانیمان رېځگای راست بریتی په له (عیلم و عمهل) پیویسته بزانی که هه ر زانیاری په ک ، عمهل و کرده وهی له گه لدا نه بیته ، ئه وه رېځگای راست نی په و له خوا نزیکت ناکاته وه به لکو توشی غه زه ب و تور په بی وله عنه تی خوات ده کات چونکه مرؤف هه رچه نده بشزانیته رېځگای راست کامه په به لام که به عمه لی له سه ری نه پروات ئه وه ناگات به ئامانج وه کو یه هودییه کان که حه قیان ده ناسی به لام عمه لیان پی نه ده کرد و عینادیان ئی ده کرد ، بۆیه خوا غه زه بی ئی گرتن و به (المغضوب علیهم) وه سفی کردن ، وه پیویسته ووریا بین له رېځگای یه هودییه کان چونکه زانایان فه رموو یانه :

هه رکه سیک له زانایانی ئه م ئومه ته عمهل به زانسته حه قه که ی نه کات یان نکولی ئی بکات ئه وه و یچون (شبه) یکی یه هودییه تی تیدایه و به ره و رېځگای غه زه ب ئی گراوان ده پروات و به ئه ندازه ی ئه وه ش له رېځگای راست لایدا وه .

عمهل که به گویره ی زانستی قورئان وسوننهت نه بیټ

رېځگای راست نیه

پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمویه تی : ((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ))⁽¹⁵⁾.

واته : هر که سیک هر کرده و یه کات و فرمانی نیمه ی له سر نه بیټ و به پیی سوننهت نه بیټ نه وه رت ده کریته وه و لیی وهرناگیریت .

وه له م باره یه شه وه شاعریک ووتویه تی :

(وَكُلُّ مَنْ بَغَرَ عِلْمٍ يَعْمَلُ أَعْمَالُهُ مُرْدُودَةٌ لَا تُقْبَلُ) .

واته : هر که سیک به پیی علم و زانست کرده وه نه کات ... نه وه کرده وه کانی رت ده کریته وه لیی وهرناگیریت .

که واته هر عمهل و عیباده تی کیش ، له سر بناغه و بنچینه ی زانستی حق نه بیټ ، و به گویره ی قورئان و سوننهت نه بیټ ، نه وه شیان رېځگای راست نیه ، به لکو گومرایی یه و سه رلی شیواویه ، چونکه مروفه هرچه نده له رېگا خوئی ماندو بکات به پویشتن و پاکردن به لام نه گهر نه زانیت رېځگای راست کامه یه ، نه وه به رېځگای خوار ولارو لادر او دا ده پوات و ناگات به و نامانجه ی که مه به سته تی بیگاتی له رېگا برینه که یدا .

⁽¹⁵⁾ صحیح مسلم رقم : (1718) .

بۆیه عیبادەت و ماندوبوونیکی زۆر دەکات ﴿عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾ (٣) بەلام
 کۆتایی رینگاکە ی چۆنه دۆزەخە : ﴿تَصَلِّي نَارًا حَامِيَةً﴾ (٤) تَسْفِي مَنْ عَيْنِ
 عَانِيَةٍ ﴿[سورة الغاشية] ، وه ئه وانهش که عیبادەتی زۆریان هەبوو
 بەلام بە گوێرە ی زانستی حەق نەبوو گومرا بوون ولە پڕی پاست لایان
 داو بەرە و دۆزەخ کە وتنە پڕی وه ک گاوره کان (الضالین) ، کەواتە
 پێویستە ووریا بین لە رینگای گاوره کانیش چونکە زانایان فەرموویانە :
 هەرکە سێک لە خواپەرستانی ئه و ئوممەتە ی پێغه مبه ر ﷺ بە گوێرە ی توانا
 زانستی نە بیئت بە و دینه حەقە ی پێغه مبه ر ﷺ ، وه خوا پەرستیه کە ی
 بە گوێرە ی زانستی شەرعی قورئان و سوننەت نە بیئت ، ئه وه و پچون (شبه) یکی
 گاوره گومرا کانی تێدایه و بە ئه نندازە ی بیدعە کە ی لە رینگای پاست
 دوورکە وتوو ته وه بە ره و رینگای گومرا یان ، وه دەردی گاوره کانی توش
 بووه ئه گەر چی عیبادەتیش بکات بە گوێرە ی عەقل و عادەت و
 تەقلیدی کوێرانه .

وه هەر زانایه کیش غهیری رینگای پێغه مبه ر ﷺ بگرتە بەر لە
 زانیاری و فێربونیدا ئه وه گومرا یه و زانا نی یه لە دیندا هەرچە نده چەند
 زانیاری یه کیش فێر بیئت بە ناوی دین ، وه هەر عیبادەت ی کیش فەرمانی
 پێغه مبه ری ﷺ لە سەر نە بیئت ئه وه پەت کراوه یه و بیدعە یه و
 خاوه نه کە شی بە و عیبادەتە لە خوا دوورده که و پته وه نه ک نزیك !

که واته پیویسته بهرده وام داوا له پوره دگار بکه یین نیعمه تی
 زانینی حه ق و کرده وهی باشمان پی ببه خشی بۆ ئه وهی هیدایه تمان
 بدات بۆ رېځگای راست نه ک رېځگای یه هوده غه زه ب لی گیراو و گاوره
 گومرایه کان چونکه پیغه مبه ری خوا ﷺ فرموویه تی : ((الْيَهُودُ
 مَعْضُوبٌ عَلَيْهِمْ ، وَالنَّصَارَى ضَالَّةٌ))⁽¹⁵⁾ بویه له هه موو ره کعاتیکی
 نوێژدا له خوا ده پارێینه وه و ده لێین : ﴿ اٰهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ
 الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾ ﴾ .

که واته : رېځگای راست بریتسی یه له و زانست و کرده وه دهره کس و
 ناوه کیانه ی که له پیغه مبه ره وه ﷺ وهر گیراون و ده مانگه یه نن به
 به خته وه ری دونیا و دوا رۆژ .

(الصراط المستقیم: علوم وأعمال ظاهرة وباطنة مستفادة من مشكاة
 النبوة توصلنا إلى سعادة الدنيا والآخرة) ...

رېځگای راست رېځگای کس یه ؟

له کۆتاییدا دوا ی ناسینی رېځگای راست ، پیویسته بزانی تی که :
 رېځگای راست رېځگای ئه و که سانه یه که خوا نیعمه تی زانستی راست و
 کرده وهی باشی به سه ردا رشتون ، واته حه قیان ناسیوه له سه ر
 چاوه ی قورئان وسوننه ته وه ، به گویره ی تیگه یشتنی زانایانی سه له ف
 ، وه عه مه لیشیان به و حه قه کردوه .

⁽¹⁵⁾ سنن الترمذی رقم : (2954) ، وأحمد : (378/4) .

وه ئه م نيعمهت به سهردا پړاوانه ش که پړيوارانی رېځگای راسته بریتین له پینغه مبه ران و بهنده راسته کان و شه هیدان و پیاوچا کان ، وه هر که سیکیش ئه و حقه بنا سیت که له قورئان و سوننه تدا هاتوه و گویرایه لی فرمانه کانی خوا و پینغه مبه ر ﷺ بکات ئه وه له سهر رېځگای راسته و له گه ل نيعمهت به سهردا پړاوان ده بیت :

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ ﴿٦١﴾ [النساء] .

وه به راستی ئه هلی ئه و رېځگایه غه رین له ناو خه لکدا و که سانیکي زور دزایه تیان ده کن ، له جیاتی دوستایه تی ، وه هاوه ل و ره فقیان که من له واقیعا ، به لام با له رېځگای راسته مه ترسی که م ره فقیان نه بیت و به رېځگای خوارولاریش نه خه له تین هه رچه نده پړيوارانی زورین (لا تستوحشوا الطريق من قلة السالکین ولا تغتروا بکثرة السالکین) چونکه له راستیدا با شترین که س هاوری و ره فقیانه ، که پینغه مبه ران و بهنده راسته کان و شه هیدان و پیاوچا کانن .

پوخته ی باسه که

قال العلامة الشيخ عبد الرحمن بن ناصر السعدي — رحمه الله — :

(الضراط المستقیم هو العلم النافع والعمل الصالح؛ والعلم النافع : هو ما جاء به الرسول ﷺ من الكتاب والسنة ، والعمل الصالح : هو التقرب إلى الله بالاعتقادات الصحيحة ، وأداء الفرائض والنوافل واجتناب المنهيات .

وهو القيام بحقوق الله وحقوق عباده ، ولا يتم ذلك إلا بالإخلاص التام لله والمتابعة لرسول الله ﷺ ، والدين يدور على هذين الأصلين ؛ فمن فاتته الإخلاص وقع في الشرك ، ومن فاتته المتابعة وقع في البدع⁽¹⁶⁾ .

واته : رېځگای راست بریتیییه له زانستی به سوود و کرده وهی چاکه ، وه زانستی به سوود بریتیییه له وهی که پیغه مبه ر ﷺ هیناویه تی له قورئان و فهرمووده ، وه کرده وهی چاکه ش بریتیییه له خو نزیك کردنه وه له خوا به بیروباوه پره راسته کان و به جیهینانی فهرز و سوننه ته کان و دوور که وتنه وه له حه رام و قه ده غه کراوه کان .

وه رېځگای راست بریتیییه له هه ستان به جییه جی کردنی مافه کانی خوا و مافه کانی بنده کانی ، وه ئه مه ش به دی نایه ت ئیلا به نیاز پاکیه کی ته واوه بو خوا و شوینکه وتنی پیغه مبه ری خواوه ﷺ نه بیته ، وه ئایینیش له سه ر ئه م دوو بنچینه و بنه وایه دا ده سورپیته وه ، جا هه ر که سیک نیازپاکی له ده ست بجیت ئه وا ده که ویته ناو شه ریک بو خوا بریاردانه وه ، وه هه ر که سیکیش شوینکه وتنی پیغه مبه ری ﷺ له ده ست بجیت ئه وا ده که ویته ناو بیدعه وه .

وقال شيخ الإسلام ابن القيم رحمه الله :

(إن الصراط المستقيم متضمن معرفة الحق ، وإثاره وتقديمه على غيره ، ومحبه والانقياد له ، والدعوة إليه ، وجهاد أعدائه بحسب الإمكان .

⁽¹⁶⁾ سؤال وجواب عن أهم المهمات .

والحق : هو ما كان عليه رسول الله ﷺ وأصحابه ، وما جاء به علماً وعملاً
 في باب صفات الرب سبحانه ، وأسمائه وتوحيده ، وأمره ونهيه ، ووعدته
 وووعيدته ، وفي حقائق الإيمان ، التي هي منازل السائرين إلى الله تعالى ، وكل
 ذلك مسلّم إلى رسول الله ﷺ دون آراء الرجال وأوضاعهم وأفكارهم
 واصطلاحاتهم .

فكل علمٍ أو حقيقةٍ ، أو حالٍ أو مقامٍ خرج من مشكاة نبوته ، وعليه السكّة
 المحمدية ، بحيث يكون من ضرب المدينة فهو من الصراط المستقيم ،
 وما لم يكن من ذلك فهو من صراط أهل الغضب والضلال .

فما ثم خروج عن هذه الطرق الثلاث :

— طريق الرسول الله ﷺ و ما جاء به .

— وطريق أهل الغضب : وهي طريق من عرف الحق وعانده .

— وطريق أهل الضلال : وهي طريق من أضلّه الله عنه⁽¹⁷⁾ .

واته : به پراستی رینگای راست ناسینه وهی حهق و پیشخستی به

سهر جگه له حهق و خووشه ویستی حهق و پابه ند بوون پییه وه و
 بانگه واز کردن بوی و تیکۆشانای له به رابه ر دووژمنه کانیدا به پیی
 توانا ده گرینه وه .

وه حهق و راستیش بریتییه له وهی که پیغه مبه ر ﷺ و هاوه له کانی

له سهری بوون ، وه له وهش که پیی هاتوو له زانست و کرده وه له

⁽¹⁷⁾ مدارج السالکین : (1 / 58 – 59) .

بابه تی سیفه ته کانی په روه ردگاری پاک و بی که م و کوپی و ناوه کانی و ته نها په رستنی و فه رمانه کانی و قه ده غه کراوه کانی و په ایمان پیدراو و هه ره شه کانی ، وه له خوود و ناوه پوک و راستی بیه کانی باوه پیدرا ، ئه مانه ش بریتین له ریږه وی ئه وانه ی که به ره و لای خوی پاک و بی که م و کوپی ده پون ، وه هه موو ئه مانه ش دراونه ته دهستی پیغه مبه ر ﷺ جگه له بوچوون و دانراو و بیر و زاراوه ی خه لکی تر ، جا هه ر زانست و حه قیقه تیک یان حاله ت و پله یه ک له چرای پووناکی پیغه مبه رایه تیه وه ده رچوو بی ت و مؤری موحه مه دیی پیوه بی ت به شیوه یه ک که وا له دانراوی مه دینه بی ت ئه وا بریتی بیه له ریږگای راست ، وه هه ر شتیکی ش ناوه ها نه بی ت ئه وا به شیکه له ریږگای ئه وانه ی که خوا لییان تووره بووه (جووله که) و گومرپوون (گاوره کان) .

که واته هیچ شتیکی نی یه له م سئ ریږگایه به ده ر بی ت :

- ریږگای پیغه مبه ر ﷺ و ئه وه ی که پی ی هاتووه .

- وه ریږگای ئه وانه ی که خوا لییان تووره بووه (جووله که) ، که بریتی بیه له ریږگای ئه و که سانه ی که حه ق و راستییان ناسیوه و پیچه وانه یان کردووه و پابه ندنه بوون پییه وه .

- وه ریږگای ئه وانه ی که گومرپوون (گاوره کان) ، که بریتی بیه له

ریږگای ئه و که سانه ی که خوا گومرپای کردوون .

والحمد لله رب العالمين
وصلی الله وسلّم علی رسوله
وآله وصحبه ومن اتبع سبیل المؤمنین أجمعین .

له بلاو کراوه کانی مایه پری ئیمان وهن

www.iman1.com

هه میشه له گه ئیمان بن بۆنوی بۆونه وهی ئیمان

imanonekurd@yahoo.com